

Q. D. B. V. 15.

De
PRIMIS

IDOLOLATRIÆ INITIIS

DISSERTATIO ACADEMICA,

Quam

uffragio Ampliss. Facult. Philos. in Re-
gia Universitate Aboënsi,

Suffultus PRÆSIDIO

Mag. JOHANNIS
HARTMAN,

Phil. Theor. Prof. Reg. & Ordin.

h. t. Decani spectabilis,

Publice ventilandam modeste
proponit

S. R. M. Alumnus

LAURENTIUS ERDANSE

Wex. Smol.

Ad diem in Audit. Max. VIII. Martii

M. DCC. XX. IX.

ABOÆ, Impr. R. A. Typ. E. Flodström.

Kongl. Maj:ts

Tro-Tjenare och Ammiralitets
CAPITAIN,

Adle och Wälborne

Herr J O H A N
WILLHELMS,

Min gunstige Herr PATRON
Och Wälghnare.

Ewad hålst är niutit åhren om
Nu trenne / sedan först jag kom/
Och jag den förman nådde.
Er ynnest at erfara få:
Med heder borde talas å/
Der jag des hålst förnådde.

Men fast iag finner mig försvag
De loford gie/ som tactsam lag

Nu

Nu binder mig eij spara;
An mindre någon gåsiva te /
Som skulle låta wila se
Sig wedergjälning wara.

Doct kan iag eij så twinga mig /
Hållt nu tilfallet yppadt sig /
At iag alt borto lämnar:
Er fromhet / hoppas iag / wäl jer
Af profwet / som iag nu framter /
Hwatt han list wilian ämnar.

Med walgång kröne Himlen Er /
Er lefnads dagar gidre fler
I sällhet all och nöije /
Och sidst när här alt ändras tal /
Er Herren til sin Helgons tal /
I åhrans land uphöije !

Wälborne Herr Capitainens

Ödmjuk-hörsamste Tjenare

LAURENT. Eskedahl.

CORNETTEN

Uf Jönkiöpnings Cavallerie
Regemente /

Walborne

Herr C A N U T

Ö R N B E R G /

Min Högtåbrade Kiäre Swäger.

 Na kan ett nog betacka den
Benågenhet jag funnit
Hos Eder äfwen, förr och sen
Jag i Er Frändskap hunnit;
Doch tagen wälment hwad jag här
Har bordt och welat dela
Eil ett bewiis, at jag ju är,
Och skal der wid ett fela.

Herr Swägers

Tienst-hörsame Dienare
LAURENT. Ekedahl.

I. N. J.

PROOEMIUM.

§. I.

Voluit Crea-

tor omnium potentissimus juxtaq; sapientissimus in temporis principio, ex arcana Majestatis suæ sede prodiens, sese nobis manifestum redder, non tantum lege, quæ cordibus nostris est inscripta; sed etiam operibus suis, quibus se ipsum testimonii expertem nec reliquit. Ex quibus etiam cuivis constare

stare potest, non de vera modo illius existentia, verum etiam obsequio, veneratione & cultu, qui maxime ei debetur. Ejus inter alia insigne testimonium est hocce Pauli: *a*). Hujus vero illud: *b*). Dolendum tamen, quod, plurima pars hominum, inditum animis lumen, nec recte excoluerint, nec ad ea rationum momenta debito modo attenderint, quibus ad rectam de DEO notitiam deduci potuissent; sed vel suffocaverint illud, vel in stolidi sua superstitione præfracte permanserint, quod notius est, quam ut multis opus sit jam exponatur. Unde, & illud evenit malum, quod cultum, summo Numini exhibendum, horrendum in modum depravaverint, eumq; variis deinde inventis mutaverint, ut tandem in illud res defineret, quod ἠλλαξαν τὴν δόξαν τῆ ἀφθάρτου Θεῆ ἐν ὁμοιώματι εἰκόντων Θεοῦ τῶ ἀνθρώπου, καὶ πεπινῶν, καὶ τέρατόδων, καὶ ἐρπετῶν *c*). Hem execrandam Idololatriam! cujus causas plu-

plurimas quoq; adducit Vossius. ³
De ejus vero mali initiis, pauca cum
jam sint disquirenda; fac L. B. ut,
sveta æquanimitate, omnia in meli-
orem partem interpreteris.

a) Rom. II: 15. b) Rom. I: 19, 20.

c) Rom. I: 23. d) Vossius in notis ad
Maim. de Idololatr.

§. II.

Quum accuratior rerum expositio
a nominis aliquando pendeat exa-
ctiori evolutione, e re esse jam vi-
detur, ut paucis etiam titulum alligatum enodemus. Est igitur Idololatria vox origine græca, ab εἰδωλον & λατρεία composita; illud vero ab εἶδω video derivatur, quia in Idolo hujus vel illius imaginem ternimus. Sic vi vocis εἰδωλον significat simulacrum, vel formam aliquam nudam, quæ respectu corporis ipsius, quod exprimit, umbra tantum est, & ita semper aliud aliquid denotat. Pro-

inde, satis videtur accommoda esse hæc vox fictitiis gentium diis, de quibus ait Apostolus : ἰδὲν εἰδωλον ἐν κόσμῳ. e) In se enim nihil est Idolum, nec vim Numinis habet : sed res vana est, & merum cerebri humani segmentum ; cui in lingua Hebræa respondet vocab. **עֲלִילִין** ab **עֲלִיל**, quod rem nihili significat f) eoq; modo idem ipsum int'ndit. Idololatria autem vi vocis spectata, cultum notat idoli, simulacri vel imaginis alicujus, ut videre est Lev. XXVI: 1. Jes. II. 20. &c. ex usu autem loquendi, appellatur idololatria generatim, quando cultus alii divinus, quam vero Deo, tribuitur ; sive id res sit verè existens, sive ab ingenio conficta humano, repræsentans id, quod re ipsa non est. Adeoq; his fundamentis sequentes nituntur definitiones : *Idololatria est, ex uno in multos Dei attributio g).* *Idololatria est contra Deum impietas, honorem illi debitum usurpans, & vendicans creature h).* Unde forte **ἰδολολατρεία** a Nazian. quo-

§

quoq; dicitur μετάθεσις τῆς προσκυνησεως, ἀπὸ τῆς πεπινησότητος, ἐπὶ τῶν κτισμάτων δ). Facit vero Idololatria Deo fraudem, honores illi suos denegans, & conferens aliis, ita ut fraudi etiam contumeliam conjungat. k)

o) 1 Cor. VIII. 4. f) Job. XIII: 4.

g) Clemens Alexandr. lib. III. Stromatum.

h) Menoch. de republ. hebr. lib. IV. c. 1.

i) Nazian. Or. pan. in nat. Christi.

k) Tertull. de Idololatr. cap. 2.

§. III.

Varias autem dari species Idololatriæ, pro rationibus diversis, citra dubitationis aleam habetur; in genere tres imprimis se sistunt: quarum prima est, quum non tam in summo Numine fiducia collocatur, quam in aliis rebus quibuscunq; , quarum in hunc modum mentionem facit, Hieronymus: *uniquisq; adorans vi-*
tia

tia sua & peccata, Deum habere cœpit, a
 quo vitius est. *Avarus aurum, gulosus*
ventrem, & quæ reliqua sunt. (1) Altera
 illa est, quæ versatur circa præsta-
 tionem cultus, quando ille, humana
 quadam mentis inductione, institui-
 tur contra ipsius Dei mandatum, v.
 g. quando Deus in creatura, tam-
 quam in symbolo, colitur, divinum
 Numen representante, qualem fuis-
 se existimamus Israëlitarum in de-
 serto, circa vitulum Aaronis, cul-
 tum. *Ultima* est, quando creata res
 colitur pro creatore, & quod Nu-
 men non est, pro Numine colitur &
 habetur, quo olim modo Chaldæi
 & Persæ ignem: Phœnices solem:
 aliq; ejusmodi alia, religiose colu-
 erunt. *Prima latens* est, fitq; animo,
 & *interna* alioquin dici solet: duæ au-
 tem posteriores *patentes* sunt, hincq;
 dicuntur etiam *externæ*. *Prima* po-
 test fieri, utut posteriores non fiant:
 posteriores sine prima vix fieri ne-
 queunt. *Prima* posteriorum causa
 est & origo, posteriores primam non
 raro

raro sequuntur. De prima pauca judicare potest Philosophus; de posterioribus plura. Initia vero cujusvis esse obscura jam animadvertimus.

l) in Amos Prophet. c. 6.

§. IV.

Quidquid sit, ad harum tamen initia inquirenda, Bono cum DEO, accessum facimus. Dubium autem nullum est, quin nefanda hæc superstitio a vetustissimis abhinc temporibus sua habuerit principia; sed num etiam ad antediluvianos ævo extendi jure debeant, majoris videtur esse indaginis. Nobis non tum demum, quando posterius Noachi per orbem terrarum dispersi & linguis fuerunt divisi, idololatriam cœpisse, credibile est; sed statim quidem post lapsum primi genitoris. Haud obscure enim S. Scriptura innuit, Cainum primum fuisse, qui a vero Deo defecerit, quod ex sacrificio illius rejecto colligimus. Et hinc de-
in-

inde patet, quod Deum existimaverit nescium fraternæ cædis; tandemque, quod secessionem fecerit a facie Dei seu Ecclesia, inq; devia cum posteris suis sese flexerit *m*). His si addiderimus, quæ Judæi & Paraphrastæ veteres habent, scilicet: *Cainum docuisse suos, & privatim secum ita sensitse: Deum cœlestia tantum curare, humana Angelis demandasse, aut hominum arbitrio permisisse n*). Annon hisce in hac etiã sententia confirmamur? quo collimant ex eorũ mente supplenda ad Gen. cap. IV. 8. hac oratione Caini: *veni & egrediemur foras; curre que essent egressi, Cain dixit ad Abel fratrem suum: non est iudicium, nec iudex, nec seculum aliud, nec merces bona pro justis, nec pœna pro impiis, nec Dei misericordia creatus est mundus, nec eadem regitur. o*) Unde, vix dubitandum videtur, quin Idololatria, si non *crassa & externa*, ut quidam docent, *interna* tamen in CAINI familia, initio statim sedem suam habue-

9

buerit, ut paukillo mutato, verba
Celeb. Hottingeri mea faciam. p)

m) *Gen. IV: IX & XVI cap.* n) *Trib-
bech. Hist. Nat. c. II. §. 3. p. 4.*

o) *Onkel. paraph. in cap. IV. Gen.*

p) *Hott. primit. Heidelb. p. 384.*

§. V.

Cum autem a recto magis magisque
indies deflecteret Cain, & gravissimis
se peccatis densisque errorum tene-
bris obrueret, facile est creditu, per-
versam ejus fuisse profapiam, Caini-
tasque non tantum interna infectos
idololatria, qua cupiditatibus carnis
majorem in modum litaverint, sed
etiam externae ingenti addictos fuis-
se superstitioni; ad quorum tandem
exemplum alios plurimos seductos
esse existimamus. Quod in aliis, et-
jam ex his *Genesios* apparet: *adspi-
ciens Deus terram, & ecce erat corrupta,
quia corruperat omnis caro viam suam
super terram q).* Unde, & hos hujus

reos criminis reddit *Maimonides*, atque ad cultum corporum cœlestium inclinasse animum eorum obtendit: temporibus, inquiens, *Enos*, gravissime homines errarunt, & stupore obruti sunt animi sapientum illius ævi; imo ipse etiam *Enos* ex errantium numero fuit. Hic autem fuit error eorum, ut dicerent: ecce Deus creavit stellas & sphaeras istas ad regendum mundaum, easq; in sublimi posuit, & honores participes fecit, & illis ministris utitur; merito profecto laudemus eas, atq; extollamus, & honorem illis impertiamur. Atq; hac voluntas ipsius Dei benedicti est, ut magnificemus & veneremur quemcumq; ille evexit, & honore affecit, perinde ac Rex ministros suos honorandos vult, qui honor est ipsius regis r). Nec ab his sequentia sunt aliena: Nach dem die Menschen Gottes wort hintenansehten, und der verderbten vernunft nachsolgeten; so thaten sich bald hervor diese zwey laster, der Atheismus und die Abgötterey. Jener war bey denen Gottlosen Cainiten vor der Sündfluth sehr gemein. Diese that sich hervor &c. s) Apud Seld-

de-

denum refert Beidave, r] quod viri celebres fuerint, qui inter Adamum & Noachum vixerunt, quibus demortuis, statuas erexerunt superstites in perennem eorum recordationem, quæ coli deinde a posteris cœperunt. Et Keffæus in vitis patrum antediluvianorum u) Caini posteris quinque idola fuisse affirmat, ad formam Cain filiorumq; ejus expressa. Josephus autem ait: x) *Homines per septem generationes perseverasse, unum Deum colentes, unum rerum Dominum, semperq; virtutis respectum habentes: procedente dein tempore a patriis institutis degenerasse; unde Deus iratus diluvium immiserit.*

q) Gen. IV. 12. r) Maimonid. tractat. de idololatr. cap. 1. s) Adam. Erd. Miri Biblijch. antiq. Lexicon.

t) Selden. de Diis Syr. prol. c. 3. u) Beijerus in add. ad Seld. de Diis Syriis.

x) Antiq. lib. 1. c. 4.

§. VI.

Post diluvium, quamprimum radices

ces iterum germinare cœpit idololatria, nec certiora habemus quam illud, quod primis statim seculis locum obtinuerit ; in tantum tamen crevisse venenosa hæc cicuta, tamq̃; late ramos egisse videtur in orbis totius incolas circa tempora Abrahami, ut inter eos etiam, qui genealogiæ Christi fuerunt inserti, inventa fuerit, quod in aliis, exemplo Labani, cujus Teraphim Rahel abstulerat, liquet y). Sed quibus *Auctoribus* originem debeat, & *penes quas gentes tum primitus exculta sit*, varii iterum varia sentiunt. Quod ad prius illud attinet: alii *Chamum* faciunt auctorem: alii filium ejus primogenitum sc. *Chus*: alii Chusi filium *Seba*, unde Sabæi: alii Chusi filium *Nimrodum* turris Babelicæ exstructorem: alii alios z). Nos autem certum neminem venditamus in tanta rerum vetustate; fieri enim potuit, ut quisque pro sua parte peculiare aliquid, in Zizaniæ hujus incrementum, contulerit, ita: ut alter de-

lu-

lubra, in nefarii hujus cultus usum, primus exstruxerit; statuas alter primus erexerit, & sic ulterius, quorum ex parte auctores evadere potuerint. Quod ad posterius, initia infelicis hujus lolii Sabæis deberi Hottingerus contendere videtur z). Nec D. Adamus Tribbechovius ab hac sententia alienus est. aa] Verba ipsius Tribbechovii illic hæc sunt: *Horum Naturalistarum, seu Gentilium Philosophorum historia* αὐτῶν & ferme est, nisi quod Judeorum quedam scripta mentionem faciant Sabiorum, qui philosophia laude ante diluvium floruerint hostes veri Dei cultus, scientiarum autem omnium inventores, & quæ plura illic habentur. Spencerus vero, quamvis admittat inter gentes vetustas fuisse Sabæos, adeo ut multis annis Abrahami natales anteverterint; in tantum tamen abest, ut malum hoc ab iis inventum agnoscat, ut potius affirmet, originem duxisse illud a Chaldæis & Babyloniis, atque ab iisdem cultum Numinum hausisse. bb) Neque

que tamen numerus eorum exiguus est, qui incunabula sua habuisse idololatriam ab Ægyptiis volunt. Si Herodoto fides est habenda, dicit ille: *Ægyptios XII Deorum cognomina primos in usu habuisse, & Græcos ab iis fuisse mutatos; illos etiam aras, simulacra & delubra primos Diis posuisse ec*). Lucianus etiam: *primi, inquit, hominum Ægyptii, dicuntur & Deorum notitiam percepisse, & templa constituisse & delubra, conveniuntq; sollennes edidisse; primi etiam nomina sacra intellexerunt, & sermones sacros docuerunt. Non multo post tempore Assyrii ab Ægyptiis doctrinam de Diis acceperunt, & sacra templaq; erexerunt, in quibus & simulacra posuerunt & statuas dedicarunt da*). Eutyclus Alexandrinus ex versione Pocockii apud Classeniū: *Cælum alii coluorunt, alii solem, alii lunam; primi autem hoc fecerunt Ægyptii ee*). Ex recentioribus Seldenus: *Ægyptii, inquit, longe ante alios, ob ridiculam Deorum turbam, infames sunt ff*). Quibus addimus hocce Pfanneri: *notum est, quam facile vitia, & præfer-*

tims

rim impia sacra a propinquis gentibus populus iste (Israeliticus) traxerit, ut adeo recens ex Aegypto venientibus Aegyptiorum Deorum memoriam hæsisse, non immerito suspicari liceat. gg] Hocque tandem Marshami adponimus: *Idololatria a Phœnicibus quidem propagata est, sed ab Aegyptiis est inventa, imo: omnia Deorum nomina inde petenda sunt bb).* Si ex nostro qualicumq; judicio, etiam nostrum jam teruncium liceat addere, ad conciliandas has diversas sententias: ex accuratiori inspectione horum auctorum patere existimamus, multos scriptorum Judæorum ad tempora antediluviana referre initia cultus idololatrici: Græcos & Latinos Scriptores profanos ad post diluviana. Jam si scripturam consuluerimus, patebit forte Chaldæis & Babyloniiis deberi prima principia, hosq; cultus apud Aegyptios majora acquisivisse in gradu excellenti postea incrementa; unde ad plurimas deinde alias gentes, hunc torrentem profanarum superstitionum erupisse, &

ipsis

ipsis sua deinde dedisse deploramus
initia. ii]

- g) *Gen. XXXV: 4.* z) *conf. Ravanelli
Biblioth. ad vocem Idololatr. p. m.
1200.* aa) *Hotting. Thes. phi. p. 56,
57.* bb) *ad. Tribbeck. in hist. Nat. c.
2. §. 5. p. 5.* cc) *Spencer. de leg.
Hebr. lib. II. c. 1.* dd) *lib. II. c. 4.*
ee) *de Dea Syria.* ff) *Theol. Gent.
lib. 1. c. 4.* gg) *de Diis Syriis in prol.
p. 56.* hh) *Syst. Theol. gent. lib. I.
c. 4.* ii) *Can. Chron. p. 34.* kk) *conf.
Dav. Rungii Comm. in Gen. c. XI. p.
372. Tribbeck. Hist. Nat. c. 3. §. 2. p.
7. Pet. Van Mastricht Pr. Th. lib.
VIII. c. 1. p. m. 978.*

§. VII.

UT lucem tamen dictis fœnere-
mur majorem, faciamus itaq; ad tres
filios Noachi regressum, inquirendo,
apud quem maxime eorum pri-
mordia hujus criminis immineant.
Obvenit autem non sine causa eo no-
mi-

mine, præ ceteris suspecta profapia
 Chani; erat enim hic primus pa-
 tris sui derisor, ab eoq; cum suis po-
 steris naledictus, & arti etiam ma-
 gicæ addictus, ut quidam volunt //).
 Cujus deinde ditioni subjctam pla-
 gam fuisse meridionalem, atq; il-
 lum terrarum tractum in primis,
 qui posterioribus temporibus *Agy-
 ptus* est nominatus, ex Scriptura &
 aliis Scriptoribus haud pauci eunt
 probatum *mm*). Insuper & huc fa-
 cere videntur, pro asserendis initiis
 Idololatriæ Chani & ejus propagini,
 fabulæ Poëtarum, de quibus passim fa-
 ciunt mentionem, utpote inter ali-
 os, Saturni, Jovis, Neptuni & Plu-
 tonis: quod autem per Saturnum
 Noachum respiciant, per Jovem
 Chanum, per Neptunem Japhetum,
 atq; per Plutonem Semur, plurimi
 asseverare conantur. Ast, quod Cha-
 no, minimo natu filio Noachi, pri-
 mum assignent locum, eumq; præ-
 primis in senatum Deorum adsciscant,
 forte ideo est, ut hoc sub nomine

initia idololatriæ ad alias gentes, qua-
 rum sator erat, referant. Atq; ab
 his fontibus Chamitarum, ad Japhe-
 ti deinceps progeniem, emanasse il-
 lud malum, nobis persuasum habe-
 mus; Semis autem posteros ultimo
 hoc infectos fuisse veneno; sive imi-
 tatione fratrum, sive aliis Satanae
 fraudibus & imposturis allectos, pu-
 tamus. Verum, tempus illud, quo
 se huic primum dementiæ dederint
 etiam Semitæ, præcise determinare
 nequimus: circa Tharachi quidem
 tempora, irreplisse in hanc famili-
 am, ex libro Josuæ constat: *Ultra*
enim, inquit ille, flumen Euphratem
habitarunt majores vestri olim Tharac,
pater Abrahami & pater Nachoris, cole-
bantq; Deos alienos, nn). Nonnulli
 in generatione hac ortam fuisse Ido-
 lolatriam existimant circa Eberi æ-
 tatem; alii circa Saruchi: nos il-
 lis consentimus, qui tempore Sa-
 ruchi jacta esse volunt fundamenta
 illius; sub vero Tharacho cum ri-
 ti.

ribus quibusdam exerceri cœpisse, statuunt.

ll) *conf. Berof. lib. III. cap. 8.* mm) *hos inter Vossius de Idololatr. lib. I. cap. 28.* m) *cap. XXIV. 2.*

§. VIII.

SEd vero, an corporibus primum cœlestibus divinos exhibuerint honores; an vita placide defunctos religiose coluerint; vel statuas in mortuorum memoriam colendas posuerint; vel Deum sub symbolo aliquo venerati fuerint; vel an res deniq; quascunq; adoraverint: est illud, quod in medio seponimus, quum quid exacte ea de re statuendum sit, ex antiqua temporum illorum historia, fide alioquin dignissima, non satis constet, & abeant præterea, quod ad hanc rem spectat, multi in partes diversissimas. Suffragamur eorum maxime testimonis, qui ex nimia admiratione si-

derum celestium, eorumq; veneratione, prima cepisse initia hunc cultum dicunt: horum quippe imperium intuentes, divinitatem non temere mentiti sunt, haud alium Deum, præter illum, a quo summum lucis solatium, tenebrarum silentium, statuum noctium, dierum annorumq; vicissitudinem, & tempestates denique dispensari visum est, agnoscentes; quia ea fere est æqualis hominis conditio, ut quæ multum admiretur, colere quoq; videatur. Hinc, eruditus pariter ac diligens antiquitatum perscrutator Diodorus Siculus, causam primæ idololatricæ sic reddit: *homines antiquissimos, mundum supra se contemplatos, nec absq; stupore admiratos: universi naturam, existimasse esse Deos æternos, ac primos solem & lunam, quorum illum Osirim, hanc Isim appellari eo). Eodem & hæc verba Maimonidis tendunt: dixerunt quod reliqui planetae sunt Dii, sed sol & luna sunt maximi Deorum. Invenies id quod manifeste dicunt, quod*
sol

sol regit mundum superiorem pp). De-
 nique & Beijerus pro nobis facit di-
 cendo: *ex cunctis natura partibus, pri-
 mum solem delegisse mortales, credere
 par est, cui divinos honores deferrent;*
*quod publicæ lucis fontem, mundique vo-
 tibus animum mentemq;, rectorum fide-
 rum tempestatumq;, moderatorem, cunctis
 audientem, cuncta videntem cerneant qq).*
 Omnium vero vetustissimum esse cul-
 tum solis, ex dicto quodam Jobi con-
 stat, ubi in hunc modum culpam a
 se violatæ religionis removet in su-
 perstitioso solis lunæq; cultu: *num
 vidi lucem quod splenderet, & luna quod
 clara ingrederetur. Et seduxit sese in
 occulto cor meum? & osculata est manus
 mea os meum? rr)* Atque, his ita sa-
 cratis, eo deinde dementiæ d. lapsi
 sunt, ut cultum ad varias quoq; pi-
 cturas, imagines, statuas arboras,
 æneas, argenteas aureasq;, sive an-
 gelorum, sive alius creaturæ faciem
 representantes, applicuerint; vel ut
 easdem pro summo Numine habe-
 rent, aut velut intermedia quædam
 Nu-

Numina colerent, quem cultum *extraneum* appellare solent. Sed utcumque hunc cultum exercuerint, idololatrarum tamen nomine merito debent salutari. Tandemq; res quas-cunq; colere ceperint.

oo) *lib. 1. Biblioth.* pp) *in more Nebo-chim lib. III c. 30* qq) *ad Seld. de Div. Syr. p. 38.* rr) *Job. XXXI. 26, 27.*

§. IX.

Postea etiam in tantæ impietatis baratrum inciderunt, ut vix vita defunctos, sæpe ne hominum quidem consortio dignos, Deorum instar venerati sint, quod factum sine dubio est; vel ideo, quia tetigerit illos, post mortem, eorum desiderium; vel, quia insigne aliquod emolumentum, dum vixerint, in eos contulerint; vel demum, quia alio quodam modo præ ceteris insigniter admirandi sint illis visi. Qua de re nec incommode agunt sequentia Atha-
na-

nasii: Idola enim pro rebus veris effigiaverunt, & in cultu honoribusq; præstandis, ea quæ nulla erant, Deo qui erat, prætulērunt, creaturam super Creatorem venerantes, & quod deterrimum est, in ligna, in lapides, in quamlibet materiam, in homines deniq; Numinis majestatem transtulerunt. Quid, quod & ad eam impietatem devenerint, ut etiam demones coluerint, eosq; Deos appellarint ss). Fuerunt autem inter hos, quibus, ut supra fastigium humanum positis, cultum tribuerunt, etiam apud Ægyptios, Chamus, filius ejus Misraim, uxor quoque hujus, nec non ejusdem farinae alii; de Chamo enim ait Bochartus: Cham in Africa steriles arenas ablegatus est, ubi per multa secula, sub Numine Jovis cultus est ti). Quod vetustissimæ quoque appellationes Numinum ad Ægyptios pertineant, Auctores convincunt, utpote: Jupiter Hammon, Osiris & Isis, & quæ reliquæ sunt. Modum vero colendi quod attinet, symbolicum primum in usu fuisse cultum

putamus, qualem Arnobius his versibus exponere videtur: *нн*)

*Nam Deus est, quod imago docet, sed
non Deus ipsa,
Hanc videas, sed mente colas, quod ver-
nis in ipsa.*

Sed hunc demum ultima secuta est dementia, quod symbolis non tantum, sed rebus etiam quibusvis Numen inesse crediderint, ipsisque cultum praestiterint divinum. Ex quibus initiis, quod omnis, ut aqua ex fonte, Idololatria, ubicunque loci hodiernum adhuc viget, emanaverit, concludere forte licebit.

ss) Athanas. de incarn. filii Dei.

tt) Bochart. Geogr. Sacr. lib: I. cap. 1.

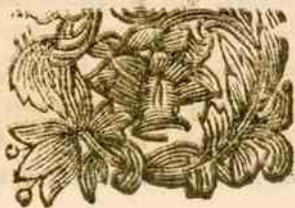
uu) lib. I. contr. gent. p. 65.

§. I.

Essent quidem adhuc multa addenda, quae ad initia hujus Idololatriæ per-

pertinent; verum, cum sumtus pa-
 riter ac instituti ratio sit habenda,
 his leviter adductis acquiescemus:
 DEO unitrino O. M. quem verum
 DEum & scimus & veneramur, hu-
 millimas decernentes gratias, quod,
 discussis variis horrendis ineptiis, &
 diræ superstitionis tenebris, quibus
 immeritus olim fuit, atq; etiamnum
 est orbis gentilium, nos ad lucem
 suam vocare, verisq; divinæ Scri-
 pturæ Oraculis illustrare volu-
 rit, quorum secuti ductam, quem Deum
 agnoscere, quo ritu, quave mente
 eum nos colere in universum
 deceat, edocemur &
 lætamur.

Cui sit Soli gloria !

Ingenio, Doctrina & virtutibus,

Politissime

DN. ERVEDUS

Amice singularis.

Quod non detur ad Musas cur-
rere lata via, nec iter rosis
stratum ad Heliconam emetiri, illi præ-
sertim noverunt, qui novercantis for-
tuna sevitiam ab ipsis incunabulis ex-
perti sunt. Quibus felicior sors sum-
ptuosam & omni rerum abundantia
affluentem educationem concessit, igno-
rant illi quantum molestiæ, laboris &
tædii devorandum sit gravissimo pau-
pertatis onere oppressis. Ut his magnæ
est turpitudini, si in tanta affluentia
non cupiant eniti: Ita e contrario,
eorum virtuti, qui iniquitatem Fa-
torum præclara industria superant,
tanto majores debentur laudes. Ve-
xavit hæc Te certe, si alium unquam,
Fati inclementia, amicissime Ede-
dabli dum in tenera ætate, utroque
pa-

parente orbis, quasi ad omne fortune
ludibrium expositus esse videbaris. At
virtuosa Tua in dolores premi quidem, non
vero opprimi potuit, parumque pensi
habuit, quidquid subeundum & perfe-
rendum esset, modo eluctandi spes &
via foret residua. Itaque cum de m. le-
stiarum difficultatumque, Tuarum cater-
vis triumphum agere jam publice co-
neris, applausu aliquo meo, pro ea,
que inter nos inde a pueritia, inter-
cessit amicitia, Tibi adesse & volui &
debi. Adde, precor, Deus benignis-
simus honestissimis omnaminibus Tuis fe-
lices perpetuo faustaque, successus, &
Te firmo corpore valetudine post
hac beet! ceu sincera affecta docet

Tui amantissimus

NICOL. SCHATELOVIUS,

W. Smol.

Lyckönskning

Til Herr Respondenten,
sin warande Informator.

D målet hindt uppå de wä-
sas bahn/
Med trötta fiät de hårda stigar nöta/
Hwar hinder af en stenig bräta möta/
Han prisas bör / at han är tåls-
wahn.

Så ser man här at J Herr ER:
D. H. E. lagt
Ej så långt an Er tid / men wüst Ehr
trägen
Och mot beswär om wüshet angela-
gen /
Då J uppå Er Dygde = wäg hafte
acht.
Wäl Er! derför / som hunnit re-
dan har
Så

Siwida up til Pindi högd och fulla /
Ur Pallas sielf / med räcka händer
fulla /
Sig lofwar sldst gie ähre blommor
rar.

Uttred Uf

GUSTAF. JOH. WILLHELMS.

Holmens.

Eidem.

Inter varia studiorum incommoda,
quibus cum conflictatus es, Praeceptor
carissime, constantiam Tuam in
literis humanioribus, satis comprobat
indefessus labor & egregia industria.
Cujus rei testis est, etiam praesens haec,
Dissertatio, studia Tua summo opere
commendans. Quapropter, jam qui-
dem mihi, si possem, intime gratulari
vero

verbisq; plurimis laudare, convenires
verum, cum tenuitas ingenioli id i-
psam non permittat: supplex Deum
precabor, ut, in spem patria, Tuorum
gaudium, meorumq; studiorum pro-
gressus vivas, valeasq; ! ;

Vobis

OTTO ADOLPH. WILHELMUS.

Holmensis.

